**12.Sınıflar Çalışma Notu (1.DÖNEM 1. SINAV İÇİN )**

**Not. MEB'in gönderdiği 2. senaryo kazanımlarına göre hazırlanmıştır.**

**1. Kazanım: Türkçenin önemli sözlüklerini bilir.**

## Geçmişten günümüze önemli Türkçe sözlükler

1) **Divanı Lügati't Türk** : 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır. Türkçenin ilk sözlüğü, ilk dil bilgisi kitabıdır. Yazarın amacı, bu eserle Araplara Türkçe öğretmek ve Türkçenin zenginliğini göstermektir. 7500 Türkçe sözcüğün Arapça açıklaması içinde yer alır. Arapça yazılmış olup örnekler Türkçedir.
2) **Mukaddimetü'l Edep:** Zemahşeri 12. yüzyılda Arapça olarak yazmıştır.
3) **Codex Cumanikus:** 13. yüzyıl sonlarında Latince yazılmıştır. Kıpçak (Kuman) Türklerinin söz varlığı ve sözlü edebiyat ürünlerinden oluşur.
4 ) **Muhakemetü'l Lügateyn** :15. yüzyılda Ali Şir Nevai Türkçenin Farsçadan üstünlüğünü ortaya koymak için yazmıştır.
5 ) **Van Kulu Lügati**: Van Kulu Mehmet Efendi 16.yüzyılda başka bir eseri çevirerek bu sözlüğü oluşturur.
6) **Tuhfei Vehbi**: Sümbülzade Vehbi 18. yüzyılda yazmıştır.
7) **Lehçetü'l Lügat :** Şeyhülislam Mehmet Esat Efendi yazmıştır.
8) **Müntehabat-ı Türkiyye:** J.Redhouse yazmıştır.
9) **Müntahabat-ı Lügati Osmaniyye:** J.Redhouse yazmıştır.
10) **Lehçe-i Osmani:** Ahmet Vefik Paşa yazmıştır.
11) **Lügat-i Naci:** Muallim Naci yazmıştır.
12) **Radloff Lügati:** W.Radloff tarafından yazılan 4 çiftten oluşan eserdir.
13) **Kamus-ı Türkî**: Şemsettin Sami yazmıştır.
14) **TDK Sözlüğü:** İlk baskısı 1945'te yapılmıştır. 10 baskı olmuştur.
15) **Osmanlıca Türkçe Sözlük**: Ferit Devellioğlu yazmıştır.

1928 Harf inkılabının ardından 1932'de kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu )Türkçenin gelişiminde ve kullanımında milat oluşturmuştur.

Kamus( sözlük), bir milletin hafızasıdır, yani kendisidir. Sözlük, geçmişle bugün; bugünle gelecek arasında bağ kuran en önemli kültürel kaynakların başında gelmektedir.

## Cumhuriyet Dönemi Sözlük Çalışmaları

1) **Genel Türkçe Sözlük:** TDK'nin en güvenilir, en gelişmiş, en güncel sözlüğüdür. 121 bin sözcük bulunur.
2) **Büyük Türkçe Sözlük:** Bütün sözleri bünyesinde taşır. 616.000 sözcük yer alır.
3) **Sesli Türkçe Sözlük**: ilk baskısı 1945 yılında yayınlanmıştır. 2002 yılında sanal ortamda hizmete sunulmuştur.
4) **Tarama Sözlüğü :**Türk Dil Kurumu'nun 1965 yılından 77 yılına kadar 8 cilt olarak yayımladığı sözlüktür. 13.yüzyıldan beri tarihi Türkiye Türkçesi ile yazılmış kitaplardaki kelimeleri içerir.
5 ) **Derleme Sözlüğü:** 2009 yılında 6 cilt halinde birleştirilmiştir.
6) **Kişi Adları Sözlüğü:** Erkek ve kız adlarının çeşitli kaynaklardan taranması ile hazırlanmış sözlüktür.
7) **Terimler Sözlüğü**
8) **Türk Lehçeleri Sözlüğü**
9) **Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü**
10)**Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü**

**2. kazanım : Toplumsal değişimin, teknoloji ve sosyal medya kullanımının dili nasıl etkilediği hakkında bir yazı yazabilir.**
Dünyadaki teknolojik gelişmeler her alanı olduğu gibi iletişim teknolojisini de etkilemiştir. Hızla gelişen teknolojik araçlar insanlar arası iletişimi ve etkileşimi farklı bir boyuta taşımıştır. Bu değişim, ülkelerin sosyal, ekonomik, kültürel değer yargılarını bile etkiler hale gelmiştir. İletişim alanında yaşanan bu gelişmenin temel aktörü, internet teknolojileridir. İnternet, kısa bir geçmişe sahip olmasına karşın dünya üzerinde yaygın bir kullanım alanına erişmiş bir kitle iletişim aracıdır. Ticaret, haberleşme, eğlence sektörü, eğitim ve hatta yönetim uygulamalarında bile interneti kullanmak mümkün olmaktadır. Fakat birçok alandaki faydasının yanında internetin Türkçe üzerindeki olumsuz etkileri mevcuttur. Gelişen teknoloji, sadece hayatımızı kolaylaştırmamış günlük hayatımızı köklü bir şekilde değiştirmiştir. Teknolojinin hayatın her alanında yer almaya başlaması günlük konuşmalarımızı da etkilemiştir. Teknolojinin gelişmesi ile daha önce var olmayan pek çok kelime günlük hayatımızda yer almaya başlamıştır.

**3.Kazanım: Metnin türünün ortaya çıkışı ve metnin tarihsel dönem ile ilgili ilişkisini belirler.**
**4.Kazanım : Metinde milli, manevi ve evrensel değeer ile sosyal, siyasi ve**

**mitolojik ögeleri belirler.**
**5.Kazanım: Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.**

- Tanzimat Edebiyatı'nın getirdiği yeniliklerle edebiyatımıza giren hikâye türünün ilk örneklerini de bu dönemde görürüz. Ahmet Mithat Efendi'nin yazığı Letaif-i Rivayat adlı eser ilk hikâye olarak kabul edilmektedir. Servetifünun ve özellikle de Milli Edebiyat döneminde hikâye türü epey gelişme gösterir. Cumhuriyetin ilanıyla başlayan Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında hikâye türünde farklı anlayışlar ortaya çıkar.
  - 1923-1940 yılları arasında "Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Hikâye" anlayışını görürüz. Bu dönemde hikâyelerde; Kurtuluş Savaşı'nın etkileri, Atatürk inkılapları, Anadolu insanı ve Anadolu coğrafyası, Öğretmen -imam çatışması vb. çatışmalar, sorunlar konu olarak ele alınır. Daha çok olay hikâyesi tercih edilir.
- 1940-1960 yılları arasında üç eğilimle hikâye türü gelişmesine devam eder.
  -Toplumcu-Gerçekçi Hikâye Anlayışı
  -Bireyi Esas Alan Hikâye Anlayışı
  -Millî-Dinî Duyarlılığı Dile Getiren Hikâye Anlayışı
- 1960'lı yıllarda sosyal, siyasi ve tarihi gelişmelere bağlı olarak Türk hikayeciliğinde farklı eğilimler ortaya çıkar. Bu dönemde hikaye türünde eser veren yazar sayısı artar. Farklı eğilimleri yansıtan eserler kaleme alınır. Buna bağlı olarak hikayelerde ele alınan temalar da çeşitlenir.
- Bu dönemde Türk hikâyeciliğinde tema ve kurgu bakımından tamamıyla yenilikçi gelişmeler yaşanır. Modernist ve sonrasında postmodernist hikâye anlayışı başlar.
  Cumhuriyet döneminde 1960'tan sonra hikaye yazarları toplumsal sorunların yol açtığı kaygı ve bunalımları geleneksel anlatımın dışına çıkarak psikolojik çözümlemeler yoluyla yansıtmışlardır.
- Alışılagelmiş tema ve kurgulama yönteminin dışına çıkarak yeni arayışlar içine girme 1960 sonrası hikaye yazarlarının ortak eğilimidir .Bu dönemde içerik (konu) olarak bireyin bunalımı , toplumla uyuşamama, huzursuzluk, yabancılaşma ,yalnızlık gibi temalar ele alınır.
- Modernist hikâyeler yazılır.
- Modernist hikâyenin yansıması olarak hikâyelerde bilinç akışı, iç konuşma, geriye dönüş gibi anlatım teknikleri kullanılır.
- Modernist hikayelerde klasik hikayede esas olan olay, kişi, çevre ve benzeri unsurlar önemsizleştirilir.
- Bakış açısı, çağrışım, imge ve ironi ön plana çıkarılır.
- Modernist anlayışla kaleme alınan hikayelerde dün-bugün- yarın şeklinde ilerleyen klasik zaman akışı yerine zamanda geriye dönüşler ve ileriye sıçramalarla zaman zincirinin kırıldığı parçalı bir zaman akışı tercih edilir.
- Türk edebiyatında Oğuz Atay, Yusuf Atılgan, Nezihe Meriç, Haldun Taner, Bilge Karasu, Adalet Ağaoğlu, Füruzan, Vüsat O. Bener, Latife Tekin, Leyla Erbil, Orhan Duru gibi yazarların eserlerinde modernizmin yansımaları görülür.

## 1980 ve Sonrası Türk Edebiyatı

- Dünyadaki siyasal, ekonomik ve toplumsal değişiklikler ülkeleri de
  etkilemiştir. Bu değişimler genelde sanata özelde ise edebiyata yansımış ve yön vermiştir. 1980'li yıllar dünyada ve Türkiye'de siyasal değişimlerin yaşandığı dönem olarak tarihe geçmiştir. 1980 ihtilali ile Türkiye oldukça karışık bir siyasal ve toplumsal ortamla karşı karşıya kalmıştır Bu dönem birçok şeyin başlangıcı olduğu gibi edebiyatımızda da yeni bir dönemi başlatmıştır.
- Bu dönemde toplumcu edebiyat büyük bir yara alırken sosyalizmin çöküşü gibi dünyadaki önemli gelişmelerle birlikte ideolojilere karşı bakış açısı değişmiş, kimlik bunalımı ve buna bağlı olarak yeni arayışlar başlamıştır.

### HALDUN TANER

- Ders kitabınızda Haldun Taner'in Sancho'nun Sabah Yürüyüşü adlı hikâyesi incelenmiştir. Bu eserde yazar modernist bir anlayışla hikâyenin kahramanı olan köpek Sancho üzerinden insan ilişkilerini ve hayat karşısında alınan tavrı sorgular. Yazar hikâyesinde politik ve sosyal eleştirilerini, mizah gücünü ve söz ustalığını kullanarak yapar.
- Haldun Taner, öykülerinde bireyin toplum içindeki yaşantısından yola çıkarak toplumun aksayan yönlerini ironik bir üslupla ele alır.
- Haldun Taner'in Bazı Eserleri: Şişhaneye Yağmur Yağıyordu, Ay Işığında Çalışkur, On Ikiye Bir Var, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü (hikaye)... ; Dışarıdakiler, Fazilet Eczanesi, Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım, Eşeğin Gölgesi, Zilli Zarife, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı (oyun)

### FÜRUZAN

- Ders kitabınızda Füruzan'ın Parasız Yatılı adlı hikâyesi incelenmiştir. Bu hikâyede kocası ölen bir kadının sekiz yaşındaki kız çocuğu ile verdiği mücadele anlatılır. Zor durumda kalan anne, kızını parasız yatılı bir okula vermek zorunda kalır. Bu, onların geleceği açısından bir kurtuluş olacaktır.
- Füruzan, gerek eserleri gerek ele aldığı konuları ve bu konuları ele alış biçimi ile Türk Edebiyatındaki önemli kadın yazarlardandır. Eserlerindeki temalar ve toplumsal eleştiriler yaşadığı çağın yansımalarıdır.
- Birey yerine toplumu daha çok toplumdaki kadınları ve çocukları ele alan yazar eserlerinde derin sınıf ayrımlarına ve içi boşaltılmış geleneklere yer verir. Yazar bir anlamda toplumla hesaplaşır. Bütün bu hesaplaşmalar çarpık düzenin hızla değişen dünyanın bir parçasıdır.
- Füruzan'ın bazı eserleri : Parası Yatılı, Kuşatma, Benim Sinemalarım, Gecenin Öteki Yüzü( hikaye); 47'liler, Berlin, Nar Çiçeği (Roman)

### SEVİNÇ ÇOKUM

- Ders kitabınızda yazarın, Yeniden Bahar Olsa adlı hikâyesine yer verilmiştir.
- Bu dönemde milli ve dini duyarlılıkla yazan Sevinç Çokum, Türk hikayeciliğinin 1970'ten sonraki önemli kadın yazarlarındandır.
- Eserlerinde sosyal, siyasi ve kültürel değişimlerin bireyin iç dünyasındaki izlerini görmek mümkündür.
- Yazar öykülerinde sokaktaki insanın yalnızlığına, sıkışmışlığına, çıkış arayışlarına umutlu bir bakış açısıyla dikkat çeker.
- Yazar değişime ayak uyduran İnsanların karşısına yozlaşmış tipleri getirerek çatışma oluşturur.
- Hikayelerini yaşadığı zamandan tarihi dönemlere kadar geniş bir yelpazede ele alır. Yazarın eserlerinde mekan, adeta canlı bir öykü unsuruna dönüşür. Yazarın mekâna bakışında eski ve yeni karşılaştırılırken eskiye özlem açıkça hissedilir.
- Onun hikayeleri edebi kıymetinin yanında Türk insanının 1970'ten sonra yaşadığı değişimleri görmek açısından ayrıca öneme sahiptir.
- Sevinç Çokum'un bazı eserleri: Eğik Ağaçlar, Rozalya Ana, Gece Kuşu Uzun Öter, Bir Eski Sokak Sesi( hikaye)... ; Bizim Diyar, Hilal Görününce, Ağustos Başağı, Lacivert Taşı, Tren Buradan Geçmiyor (Roman)...

**MUSTAFA KUTLU**

- Ders kitabınızda Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye adlı eserine yer verilmiştir.
- Türk hikayeciliğinde yarım asırdır varlık gösteren Mustafa Kutlu, kendine has üslubuyla özgün bir anlayışa sahiptir.
- Türk edebiyatında köyden kente göç, kentteki insanın sorunları gibi son derece önemli konuları eserlerine alan yazar, Türk toplumunun temel sosyolojik meselelerini, bir oturuşta yazma kıvraklığı ile dile getirir.
- Mustafa Kutlu, Nurettin Topçu'nun hareket felsefesinden etkilenir. Yazar, Nurettin Topçu çizgisini geliştiren ve çeşitlendiren bir hikaye dünyası kurarak ilgileri üzerinde tutmayı başarır .
  Mustafa Kutlunun hikâyeciliği dört dönem altında incelenebilir. Her dönemde farklı konulara değinir, farklı izlenimlerle eserlerini yazar.
- 1960'ların sonunda yazmaya başlayan Mustafa Kutlu bu yıllarda dönemin varoluşçuluk, bunaltı gibi akımlarından uzak durur. Öykülerinin önemli bir bölümünde bu akınları benimsemesine karşın o, bu akımları yerlilik bağlamında uygun görmez. Mustafa Kutlu, bu dönemdeki bir başka yönelim olan bilinç akışı ile ilgili olumsuz düşüncelerini de sık sık dile getirmektedir.
- Mustafa Kutlu'nun tüm hikayelerinde coğrafya olarak İstanbul ve Anadolu'nun bulunduğu görülür. Dünyada ve ülkemizde yaşanan birçok gelişme insanın ve toplumun hayata bakış açılarını ve yaşam biçimlerini değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Mustafa Kutlu bu anlamda geçmişte günümüz arasında kültürel bir bağ kurmak istemektedir.
- Mustafa Kutlu'nun bazı eserleri: Yokuşa Akan Sular, Ya Tahammül Ya Sefer, Hüzün, ve Tesadüf, Zafer yahut Hiç, Beyhude Ömrüm, Uzun Hikâye...(hikâye)

**KÜÇÜREK ÖYKÜ**

- Dünya edebiyatında "anlık kurmaca" olarak tanımlanan küçürek öykü, Türk edebiyatında minimal öykü, çok kısa öykü, öykücük, küçük ölçekli kurmaca gibi isimlerle adlandırılır.
- Küçürek öyküde genellikle beş yüz kelimeyi geçmeyecek bir anlatım örgüsü oluşturulur.
- Küçürek öykü, nasihatte bulunmaz.
- Karakter geliştirmez ve okuyucuyu yönlendirmez.
- Bu türün en önemli özelliği okuyucuda şok etkisi yapmasıdır.
- Küçürek öyküde yazar pek çok şeyi uzun uzun anlatmak zorunda değildir. Okuyucunun bildiği şeyleri ima ederek geçer ve pek çok ayrıntıyı anlatmaz. öyküde eksik bırakılan noktaları okurun tamamlamasını bekler. Bu bakımdan küçürek öykülerde okura da çok iş düşer.
- Çoğu zaman yazar, imgeler kurar ve onların gücünden faydalanarak hikayesini anlatır.
- Yazarlar küçürek öyküleri oluştururken özetleme tekniğine bolca başvururlar.
- Türk edebiyatında 1960'lı yıllardan sonra yer bulan küçürek öyküleri birçok yazar kaleme almıştır. Bu yazarlar arasında Ferit Edgü, Haydar Ergülen, Mehmet Harmancı, Hulki Aktunç ,Tezer Özlü, Sadık Yalsızuçanlar gibi sanatçılar yer alır.
- Ferit Edgü , Leş adlı kitabında bu tarz küçürek öykülerini toplar. Haydar Ergülen Fazlalıklar adlı eserinde yer alan "Kıssadan Hikaye" adlı küçürek öyküsünde bir anlamda küçürek öykünün tanımını yaparak türün özelliklerini sıralar.
- Ders kitabınızda Haydar Ergülen'in Kıssadan Hikâye adlı küçürek öyküsüne yer verilmiştir.
- Frit Edgü'nün bazı eserleri: Kaçkınlar, Bozgun, Binbir Hece, Doğu Öyküleri... (hikaye); Kimse, O (Hakkari'de Bir Mevsim) (roman) ; Ah Min-el Aşk , Dağ Şiirleri (Şiir)

**6.Kazanım: Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.**

Sözcükte anlam (Gerçek anlam, mecaz anlam, terim anlam ), deyimler ve anlamları, yazım ve noktalama kuralları

Hazırlayan: Nermin Kazmaz Erokutan/ Türk dili ve edebiyatı öğretmeni